

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УТВЪРЖДАВАМ:

**ДОЦ. Д-Р ВЛАДИМИР АТАНАСОВ
МИНИСТЪР**

УЧЕБНА ПРОГРАМА

ПО

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

за III клас

СОФИЯ, 2003 година

I. Общо представяне на учебната програма

Обучението по български език и литература в трети клас се реализира като съставна част от езиковото и литературното обучение в културно-образователната област “Български език и литература” в системата на общообразователната подготовка.

В трети клас продължава процесът на овладяване на знания за езика и литературата, като усвоените в предходните два класа знания за езиковите и речевите единици, и за художествената образност се уточняват и задълбочават, обогатяват и надграждат. Включва се и нова информация за езиковите единици, нови за учениците части на речта, както и литературни произведения от други литературни видове. Формираните в първи и втори клас комуникативно – речеви умения и компетентности се усъвършенстват и допълват чрез езиковото и литературното обучение, и чрез специалните за тази цел уроци в трети клас.

Обучението по български език и литература, формирането на комуникативно – речеви умения съставят и определят комплексния характер на учебния предмет “Български език и литература” в трети клас.

Обучението по български език се осъществява чрез учебник по български език и учебни тетрадки, в които конкретното учебно съдържание интерпретира знания за основните езикови и речеви единици в съответствие със степента на овладяването им в предходните два класа, като ги задълбочава и обогатява, включва и нова езикова информация и конкретни практически задачи.

Обучението по литература се реализира чрез учебник по литература, в който са включени достъпни като съдържание и обем литературни и фолклорни произведения с високи художествени достойнства, съдействащи за формиране на нравствени и естетически критерии, на национално самосъзнание, за приобщаване към света на детската литература, представена чрез образци на класиката и съвременността, близки като тематика до детското светоусещане, потребности и интереси.

Формирането на комуникативно – речеви умения и компетентности се осъществява чрез езиковото и литературното обучение, и чрез специалните за тази цел уроци, в които третокласниците се запознават с достъпни за възрастта жанрове на устната и писмената реч, усъвършенстват се овладените в първи и втори клас умения за общуване и за създаване на собствен текст.

Учебната програма по български език и литература за трети клас се реализира в рамките на 224 учебни часа годишно, които се провеждат в 32 учебни седмици по седем часа седмично, както следва:

Български език	2 часа седмично
Формиране на комуникативно–речеви умения	1,5 часа седмично
Литература	
Възприемане и осмисляне на литературно произведение	3 часа седмично
Извънкласно четене	0,5 /1 час през седмица/

Обучението по български език и литература съдейства за развитието на устната и писмената реч на учениците, на уменията им да общуват, на познавателните им интереси и творческите им способности, на мисленето, паметта и въображението им.

I. Цели на обучението по български език и литература в трети клас

Чрез обучението по български език и литература в трети клас се цели:

- усъвършенстване на уменията на учениците да четат правилно, съзнателно и изразително, да пишат грамотно и четливо;
- задълбочаване и обогатяване на знанията за строежа на езика, за езиковите и речевите единици, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията на учениците за възприемане и осмисляне на художествен текст, за интерпретацията му с помощта на учителя при изучаване на достъпни за възрастта литературни произведения; за самостоятелно четене на художествени и научнопопулярни текстове и споделяне на впечатления от прочетеното;
- усъвършенстване на комуникативно – речевите умения за ориентация в комуникативната ситуация, за съобразяване с комуникативната цел и за адекватен избор на изразни средства за нейното реализиране; за конструиране на текст; за създаване на собствен текст по словесна или визуална опора;
- развитие на устната и писмената реч, мисленето, паметта, въображението, познавателните интереси и творческите способности на третокласниците;
- формиране на отношение на толерантност и уважение към културната различност и мултиетничността, приобщаване към общочовешките ценности и изграждане на ясно съзнание за национална идентичност.

Очаквани резултати от обучението по български език и литература в трети клас и учебно съдържание

III. Очаквани резултати		IV. Учебно съдържание (теми, понятия, контекст и дейности, междупредметни връзки)			
Колона 1.	Колона 2.	Колона 3.	Колона 4.	Колона 5.	Колона 6.
Ядра на учебно съдържание	Очаквани резултати на ниво учебна програма	Очаквани резултати по раздели (обучение по български език, литературно обучение, формиране на комуникативно-речеви умения)	Основни нови понятия	Контекст и дейности	Възможности за междупредметни връзки
Български език Ядро 1: Социокултурни компетентности	<p>Стандарт 1: Ученикът разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява, като използва уместно езикови средства, характерни за ситуацията на общуване съобразно участниците в нея, темата, целта и условията.</p> <ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 1: Ученикът си служи с основните езикови и речеви единици в съответствие с комуникативната цел. 	<p>1. Български език Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> може да се ориентира в комуникативната ситуация и участниците в нея с помощта на учителя; може да използва с помощта на учителя основните езикови и речеви единици (звук, сричка, дума, изречение, текст) в конкретна комуникативна ситуация в съответствие с комуникативната цел; може да: разказва, описва, задава въпроси, дава отговори, обяснява във връзка с изучаването на конкретна тема и езикова категория. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> задават въпроси; отговарят на въпроси; разказват чута или прочетена история, научнопопулярен или художествен текст; дават обяснение във връзка с обсъжданата тема; участват в диалог; описват случка, явление, предмет, животно, човек и др. 	Човекът и природата Човекът и обществото (разказват научно-популярни текстове; описват предмети и явления).

	<p>• Очакван резултат 2: Ученикът използва уместно съществителни имена, прилагателни имена, глаголи и лични местоимения в зависимост от комуникативната цел.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава и да употребява правилно съществителни собствени и нарицателни имена, да определя как са образувани, да различава определителния член за м.р., ж.р., ср.р. и за мн.ч.; • може да разграничава и да употребява правилно прилагателни имена, да ги съгласува по род и число със съществителни имена, да разграничава в практически план частиците за степенуване; • може да разграничава и да употребява правилно глаголите в 1, 2 и 3 л. ед. и мн.ч., да употребява правилно сегашно, бъдеще и минало свършено време на глагола; да разграничава и да използва адекватно спомагателния глагол съм в сегашно, минало и бъдеще време; • може да различава и да употребява правилно личните местоимения, като замества с тях съществителни собствени и нарицателни имена. 	<p>частица за степенуване</p> <p>лице на глагола, сегашно време, минало свършено време, бъдеще време, спомагателен глагол съм</p> <p>лично местоимение</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на съществителните имена от ед. в мн.ч.; • определят рода и числото на съществителните нарицателни имена; • образуват съществителни имена с помощта на наставки и представки; • изменят прилагателни имена в м., ж., ср.р., в ед. и мн. ч., като ги съгласуват със съществителни имена; • образуват степените за сравнение; • определят лицето и числото на глаголите; • използват в речта си сег., мин. св. и бъдеще време на глаголите; • използват спомагателен глагол съм в сег., мин. и бъдеще време; • откриват и използват правилно личните местоимения. 	
--	---	---	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 3: Ученикът образува сродни думи и ги използва в речта си в зависимост от комуникативната цел. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да определя корена на думата; • може да образува сродни думи в практически план с помощта на учителя; • може да образува съществителни имена с помощта на наставка и представка. 	корен, наставка, представка	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • образуват сродни думи; • използват сродни думи в речта си. 	
Ядро 2: Езикови компетентности	<p>Стандарт 1: Ученикът открива синоними и антоними.</p> <ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 1: Ученикът открива, избира и използва подходящи синоними. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да открива синоними и да определя значението им; • може с помощта на учителя да избере подходящ синоним в зависимост от контекста; • умее с помощта на учителя да използва подходящи синоними. 	синоним	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • откриват синоними; • определят значението им; • избират и използват подходящ синоним; • ползват синонимен речник. 	

	<p>Стандарт 3: Ученикът използва в речта си в определен обем синтактичните ресурси на езика: служи си с различни по цел на изказването и по състав изречения; използва различни словоредни варианти.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът употребява в речта си различни по цел на изказване изречения: съобщително, въпросително, побудително и възклицателно. • Очакван резултат 2: Ученикът използва различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; • умее да си служи със съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение в конкретна комуникативна ситуация в зависимост от целта на изказването; • може да преобразува даден вид изречение в друг вид по цел на изказване в зависимост от комуникативната ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да конструира изречение, като използва различни словоредни варианти в зависимост от целта на изказването. 	<p>побудително изречение</p> <p>възклицателно изречение</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съставят и конструират съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; • преобразуват даден вид изречение в друг вид по цел на изказване; • съставят кратки текстове, като използват различни по цел на изказване изречения; • участват в различни форми на устно и писмено общуване, като използват различни по цел на изказване изречения; • съставят различни словоредни варианти на съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение. 	
--	--	--	---	---	--

<p>Ядро 3: Социокул- турна и ези- кова компе- тентност:</p> <p>Устно общуване</p>	<p>Говорене: Стандарт 5: Ученикът владее основни норми на книжовния изговор.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изговаря правилно гласните звукове в ударена и неударена сричка. • Очакван резултат 2: Ученикът изговаря правилно звучните съгласни в началото, в края на думата, в средата на думата – пред беззвучна съгласна. • Очакван резултат 3: Ученикът изговаря правилно беззвучните съгласни С и Т пред звучни съгласни в началото и в средата на думата. • Очакван резултат 4: Ученикът изговаря правилно думи със струпани съгласни. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава гласните звукове в ударена и неударена сричка; • умее да прави проверка за изговора на ударена и неударена гласна. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на звучни съгласни в началото, в края и в средата на думата – пред беззвучна съгласна; • умее да прави проверка за изговора на звучните съгласни в началото, в края и в средата на думата – пред беззвучна съгласна чрез други форми на думата и чрез сродни думи. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на беззвучните съгласни С и Т пред звучни съгласни в началото и в средата на думата. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изговаря правилно думи със струпани съгласни; • умее да прави проверка за изговора на думи със струпани съгласни със сродни думи. 	<p>думи със струпани съгласни</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на думата за проверка на изговора на гласните звукове; • сравняват сродни думи. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на думата за проверка на изговора на звучните съгласни; • сравняват сродни думи. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват сродни думи. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват сродни думи. 	
--	---	--	-----------------------------------	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 5: Ученикът изговаря правилно съществителни имена в ед.ч., при които в мн.ч. изпада гласен звук –ъ, -а; съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук; съществителни имена, които започват с беззвучен съгласен звук; членувани съществителни имена в ж.р. с две –т- (-тт-). • Очакван резултат 6: Ученикът изговаря правилно прилагателни имена в м.р. ед.ч., при които в ж. и ср.р., и в мн.ч. изпада гласен звук –ъ; прилагателни имена, които в м.р. завършват на звучен съгласен звук; прилагателни имена с едно –н- и с двойно –н- (-нн-) в ж.р., ср.р. и мн.ч. • Очакван резултат 7: Ученикът изговаря правилно глаголи, в които крайната сричка е с или без ударение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изговаря правилно съществителни имена в ед.ч., при които в мн.ч. изпада гласен звук –ъ, -а; съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук или започват с беззвучен съгласен звук; членувани съществителни имена с две –т- (-тт-); • умее да прави проверка за изговора на съществителни имена в ед.ч., при които в мн.ч. изпада гласен звук –ъ, -а; съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук или започват със звучен съгласен звук, членувани съществителни имена с две –т- (-тт-). <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изговаря правилно прилагателни имена в м.р., при които в ж. и ср.р., и в мн.ч. изпада гласен звук –ъ; прилагателни имена, които в м.р. завършват на звучен съгласен звук; прилагателни имена с едно –н- или с двойно –н- (-нн-) в ж.р., ср.р. и мн.ч.; • умее да прави проверка за изговора на прилагателни имена в м.р., при които в ж. и ср.р., и в мн.ч. изпада гласен звук –ъ; прилагателни имена, които в м.р. завършват на звучен съгласен звук; прилагателни имена с едно –н- или с двойно –н- (-нн-) в ж.р., ср.р. и мн.ч. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изговаря правилно глаголи, в които ударението пада на крайната сричка; в които крайната сричка е без ударение; • прави разлика между изговор и правопис на глаголи, в които крайната сричка е с или без ударение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят съществителни имена от ед.ч. в мн.ч.; • правят проверка на изговора на съществителни имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на прилагателното име за м., ж. и ср.р., ед. и мн.ч.; • правят проверка на изговора на прилагателните имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изговарят глаголи с или без ударение на крайната сричка. 	
--	--	--	--	---	--

<p>Ядро 4 : Социокул- турна и езикова компетент- ност: Писмено общуване</p>	<p>Четене: Стандарт 1: Ученикът чете на глас гладко, с адекватна интонация и тем- по, правилно поставя паузите; доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изговаря правилно, чете с подходяща интонация съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение. • Очакван резултат 2: Ученикът чете на глас гладко; доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното чрез съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разграничава в практически план изговора на съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение; • умее да изговаря с подходяща интонация съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разграничава спецификата в смисъла на съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение; • умее правилно да използва съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение, за да изрази смисъла на прочетеното. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съставят и конструират съобщително, въпросително, подбудително и възклицателно изречение; • четат и изговарят различни по цел на изказване изречения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат на глас кратки текстове, съдържащи различни по цел на изказване изречения; използват в речта си различни по цел на изказване изречения. 	
--	--	---	--	--	--

<p>Ядро 4 : Социокул- турна и езикова компетент- ност</p>	<p>Писане: Стандарт 1: Ученикът владее основни нор- ми на графичната и писмената система на българското писмо: пише четливо; пише правилно думи с правописни особености; владее основната употреба на пунктуационните знаци; отде- ля изреченията в текста, като означава началото и края им; пише разделно думите без собствено ударение.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът пише правилно глас- ните звукове А-Ъ, О-У, Е-И в неударена сричка и гласните -а и -ъ в крайна неударена сричка. • Очакван резултат 2: Ученикът пише правилно звуч- ните съгласни в края на думата, в началото и средата на думата – пред беззвучен съгласен звук. • Очакван резултат 3: Ученикът пише правилно без- звучните съгласни С и Т пред звучни съгласни в началото и в средата на думата. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разграничава гласните звукове в ударена и неударена сричка; • умее да прави проверка за правописа на гласните звукове в неударена сричка; на гласни -а и -ъ в крайна неударена сричка. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • прави разлика между изговор и правопис на звучни съгласни в началото, в края и в средата на думата – пред беззвучен съгласен звук; • може да прави проверка за правописа на звучните съгласни в началото, в края и в средата на думата – пред беззвучен съгласен звук чрез други форми на думата и чрез сродни думи. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави разлика между изговор и правопис на беззвучните съгласни С и Т пред звучни съгласни в началото и в средата на думата; • може да пише правилно беззвучните съг- ласни С и Т пред звучни съгласни в нача- лото и в средата на думата. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правят проверка, ка- то сравняват със сродни думи, в кои- то гласната да е под ударение; • правят проверка с правописен речник. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на думата за проверка на правописа на звучните съгласни звукове; • сравняват сродни думи. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват сродни думи. 	
--	---	--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 4: Ученикът пише правилно думи със струпани съгласни. • Очакван резултат 5: Ученикът пише правилно съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук; съществителни имена, които започват с беззвучен съгласен звук; членувани съществителни имена в ж.р. с две –т- (-тт-). • Очакван резултат 6: Ученикът пише правилно прилагателни имена, които в м.р. ед.ч. завършват на звучен съгласен звук; пише правилно прилагателни имена в ж., ср.р и в мн.ч., при които в средата на думата има звучен съгласен пред беззвучен съгласен звук; прилагателни имена в м.р., които в последната сричка съдържат звук ъ; прилагателни имена с едно –н- и с двойно –н- (-нн-) в ж.р., ср.р. и в мн.ч.; частиците за степенуване на прилагателни имена по-, най-. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да пише правилно думи със струпани съгласни; • умее да прави проверка за правописа на думи със струпани съгласни. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да пише правилно съществителни имена в ед.ч., при които в мн.ч. изпада гласен звук –а, - ъ; съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук или започват със звучен съгласен звук; членувани съществителни имена с две -т- (-тт-); • умее да прави проверка за правописа на съществителните имена. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да пише правилно прилагателни имена, които в м.р. ед.ч. завършват на звучен съгласен звук; прилагателни имена в ж., ср.р. и в мн.ч., при които в средата на думата има звучен съгласен пред беззвучен съгласен звук; прилагателни имена в м.р., които в последната сричка съдържат звук ъ; прилагателни имена с двойно –н- (-нн-) в ж.р., ср.р. и в мн.ч.; частиците за степенуване по-, най-; • умее да прави проверка на правописа на прилагателните имена. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат думи със струпани съгласни. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят съществителни имена от ед.ч. в мн.ч.; • правят проверка на правописа на съществителни имена; • членуват съществителни имена. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изменят формата на прилагателното име за м., ж. и ср.р., ед.ч. и мн.ч.; • правят проверка на правописа на прилагателните имена. 	
--	---	---	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 7: Ученикът пише правилно глаголи, в които крайната сричка е с или без ударение. • Очакван резултат 8: Ученикът пренася части от думата на нов ред. • Очакван резултат 9: Ученикът усъвършенства собствен или чужд текст чрез редактиране. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да пише правилно глаголи, в които ударението пада на крайната сричка; в които крайната сричка е без ударение; • прави разлика между изговор и правопис на глаголи, в които крайната сричка е с или без ударение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави звуков анализ на думата и да я разделя на срички, за да ги пренася правилно на нов ред; • може правилно да пренася части от думата на нов ред. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разграничава в практически план различните видове редактиране; • може с помощта на учителя да усъвършенства собствен или чужд текст чрез редактиране. 	<p>редактиране</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пишат глаголи с или без ударение на крайната сричка. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правят звуков анализ на думата и да я делят на срички; • пренасят части от думата на нов ред. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • коригират правописни грешки в собствен или чужд текст; • заменят, добавят, съкращават, променят думи в собствен или чужд текст. 	<p>Математика (броят звуковете в думата)</p>
--	--	---	--------------------	--	--

<p>Литература</p> <p>Ядро 1: Социокул- турни компетент- ности</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът разбира основната етическа опозиция добро – зло и я обяснява в конкретни сюжетни ситуации.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се ориентира в опозицията добро – зло в конкретна приказка. <p>Стандарт 2: Ученикът обяснява етически отношения в семейството и малката общност според сюжетните ситуации на изучени литературни творби.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се ориентира в етически отношения в семейството и малката общност в изучавани литературни и фолклорни произведения. 	<p style="text-align: center;">2. Литература</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира с помощта на учителя в етическата опозиция добро – зло в конкретна изучавана в урока или прочетена самостоятелно приказка; • може да открива героите – носители на доброто и злото в дадена приказка; • може да изразява отношение към героите – носители на доброто и злото; • може да открива в практически план характерната за приказката жанрова особеност – победата на доброто над злото. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да се ориентира в етическите отношения в семейството и малката общност, като ги открива в изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения; • може с помощта на учителя да изразява отношение към етическите отношения в семейството и малката общност, които открива в изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат приказки; • изразяват отношение към героите – носители на доброто и злото. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат литературни и фолклорни произведения; • изразяват отношение към случката, героите и взаимоотношенията между тях. 	
---	---	---	--	---	--

	<p>Стандарт 3: Ученикът открива основни белези на своята национална идентичност в изучавани литературни произведения.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се ориентира в характерни за националната идентичност на българина особености в изучавани и прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения. • Очакван резултат 2: Ученикът познава културната различност и се отнася толерантно и коректно към българските граждани с друг етнически произход. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да открива в изучаваните и прочетените самостоятелно литературни и фолклорни произведения характерните за националната идентичност на българина особености. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да участва в обсъждането на изучаваните и самостоятелно прочетените литературни произведения и научнопопулярни четива, и по този начин да съдейства за осъзнаване на културното различие, на културния плурализъм и мултиетничността; • съдейства с помощта на учителя за формиране на национално самосъзнание у българските граждани с друг, различен етнически произход, чрез обсъждането на изучаваните или прочетените самостоятелно литературни и фолклорни произведения, в които се съдържат особености на националната идентичност на българина. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и обсъждат литературни и фолклорни произведения (приказки, стихотворения, разкази, повести и романи за деца), съдействащи за формиране на национално самосъзнание. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и обсъждат фолклорни и литературни произведения, чрез които се запознават с култури на различни етноси; • четат допълнително информация с научнопопулярен характер за традициите, обичаите, ценностите на българина и на българските граждани с друг етнически произход; 	<p>Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове за традициите и обичаите на роми, турци, арменци, евреи, татари, власи, каракачани и др.).</p>
--	---	---	--	--	--

	<p>Стандарт 4: Ученикът изказва благопожелания послучай традиционни празници и във връзка с български народни обичаи.</p> <p>• Очакван резултат 1: Ученикът изказва благопожелания по конкретен повод: празник от календара на българина; народен обичай.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да проучва характерните за календара на българина празници и обичаи; • може да открива в изучавани литературни и фолклорни произведения изобразени обредни действия във връзка с даден обичай на българина; ориентира се в характерното за даден празник на българина, изобразено в конкретно литературно произведение; • може с помощта на учителя да изказва благопожелания по случай празници от календара на българина и във връзка с български народни обичаи. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат допълнително информация с научнопопулярен характер за празниците и обичаите на българина, за обредните действия във връзка с даден празник или обичай; • изричат благопожелания по повод на даден празник или обичай. 	<p>Човекът и обществото (четат научнопопулярни текстове за традициите и обичаите на българина)</p>
--	---	---	--	--	--

	<p>Стандарт 5: Ученикът участва в групова дейност за създаване на игрови и сценични форми на литературни творби.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът участва в четене по роли на приказка, разказ, басня, построени в диалогична форма. • Очакван резултат 2: Ученикът участва в драматизацията и сценичното представяне на художествения текст на изучавано литературно или фолклорно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да избере дадена роля и да обоснове избора си в съответствие с предпочитанията си; • може да прочете репликите на героя, чиято роля е избрал; да изрази отношението си към героя; • може да прочете изразително авторската реч, ако е избрал да бъде четец; да изрази отношението на автора към героя. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да интерпретира съдържанието на литературно или фолклорно произведение чрез драматизация на художествения текст; • може с помощта на учителя да се “превъплъти” в образа на героя, чиято роля изпълнява, по време на сценичното представление; • може да подбере или да изработи с помощта на учителя кукли, декори, костюми за сценичното представление; • може с помощта на учителя да избере подходяща музика за сценичното представяне на художествения текст; • може с помощта на учителя да изработи афиш за предстоящо сценично представление. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изберат роля; • четат репликите на героите или авторската реч. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • драматизират художествен текст; • изработват кукли, маски, декори с помощта на учителя; • участват в сценично представление; • избират подходяща музика за сценичното представление; • изработват афиш. 	<p>Ръчен труд Изобразително изкуство (изработват кукли, декори, маски).</p> <p>Музика (избират подходяща музика).</p> <p>Изобразително изкуство (изработват афиш).</p>
--	---	---	--	---	--

<p>Ядро 2: Литературни компетентности</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът разпознава художествен и нехудожествен текст; проза и стихове; повествование, описание и разсъждение; диалог и монолог.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава на емпирично равнище художествен и нехудожествен текст. • Очакван резултат 2: Ученикът различава на емпирично равнище проза и стихове. • Очакван резултат 3: Ученикът разпознава в практически план повествование и описание. • Очакван резултат 4: Ученикът разпознава на емпирично равнище диалога и монолога в художествен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план художествен и нехудожествен текст; • открива на емпирично равнище характерното за художествената образност – чрез подборно четене на художествен текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план да различава проза и стихове; • може с помощта на учителя чрез подборно четене да проследява движението на чувството и смяната на картините в стихотворение; • може да открива на емпирично равнище образа на лирическия герой; • може с помощта на учителя да се ориентира в авторовото отношение към лирическия герой; • може с помощта на учителя да проследява чрез подборно четене развитието на действието в прозаичен повествователен текст. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може на емпирично равнище да разпознава повествование и описание в художествен текст – чрез подборно четене на епизоди, портретно описание на герой, природна картина в изучаваното литературно произведение; • може да преразказва повествователен текст; да обрисова с думи описанието на портрет на герой, природна картина и описание на обстановка. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава в практически план диалога и монолога в художествен текст чрез подборно четене; • може да избира роля и да чете репликите на даден герой, като се включва в четене по роли на диалога; да чете изразително монолога в литературното произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат художествени и научнопопулярни текстове. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно и изразително, и преразказват повествователен текст на фолклорни и литературни произведения; • четат подборно и изразително, и рецитират литературни произведения в стихове; • обрисуват картини от художествения текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат по роли; • четат изразително художествен текст; • преразказват фолклорни и литературни произведения. 	<p>Човекът и обществото Човекът и природата (четат научнопопулярни текстове).</p>
---	--	--	--	---	---

	<p>Стандарт 2: Ученикът различава литературни жанрове, представени по – широко в учебното съдържание.</p> <ul style="list-style-type: none"> Очакван резултат 1: Ученикът разграничава в практически план приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, басня, народна песен, афоризъм, повест и роман за деца. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може на емпирично равнище да прави разлика между фолклорно и литературно произведение; • може да чете и да преразказва народни, авторизирани и авторски приказки; • може да чете и да преразказва достъпни за възрастта разкази; • може да чете и да рецитира стихотворения с близка до детското светоусещане тематика; • може да чете и да отгатва фолклорни и литературни гатанки; • може да подбира и да съотнася към изучаваното литературно произведение подходящи пословици, като осъзнава обобщаващата им функция в практически план; • може да чете и да преразказва, да чете по роли, достъпни за възрастта басни; • може да чете и да интерпретира с помощта на учителя конкретното съдържание на народна песен; • може да чете и да преразказва откъс от повест и роман с тематика, достъпна за него. 	<p>повест, роман за деца</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и преразказват фолклорни и литературни произведения в проза (приказка, разказ, басня, откъс от повест и роман за деца); • четат и рецитират стихотворения; • отгатват гатанки; • съотнасят пословици към текста на изучавани фолклорни и литературни произведения; • четат и слушат народни песни; • четат и преразказват откъси от по-голямо епическо произведение – повест, роман за деца. 	<p>Музика (слушат народни песни).</p>
--	---	--	----------------------------------	---	---------------------------------------

	<p>Стандарт 3: Ученикът разграничава основните моменти в развитието на действието.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива епизодите в повествователен текст. • Очакван резултат 2: Ученикът преразказва епизоди от повествователен текст. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план – чрез подборно четене - да разграничава епизодите в повествователен текст – приказка, разказ, басня, откъс от повед, роман за деца; • може да преразказва отделни епизоди или цялото литературно произведение, като спазва последователността в развитието на действието чрез логическата обвързаност на епизодите. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно епизоди от повествователен художествен текст; • преразказват епизоди от художествен текст или цялото литературно произведение. 	
--	---	---	--	--	--

	<p>Стандарт 4: Ученикът обяснява връзката между характера на героите и основния смисъл на творбата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива на емпирично равнище връзката между характера на героя и основната мисъл на литературното произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може чрез подборно четене и коментар на прочетеното да открива авторското отношение към героите; • може чрез изразително четене на авторската реч да изрази отношението на автора към героя, идеята на литературното произведение, без да я формулира, в практически план. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно фрагменти от литературното произведение, в които се разкрива характерното за даден герой; • четат изразително авторската реч – характеристика на литературния герой. 	
--	--	---	--	--	--

	<p>Стандарт 5: Ученикът открива в изучавани художествени творби достъпни фигури на речта.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът разграничава на емпирично равнище епитет, повторение, изброяване, сравнение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план да разпознава художествените образни определения – епитетите в изучаваното литературно произведение; • може на емпирично равнище да открива повторението в художествения текст и неговата образна функция в изучаваното литературно произведение; • може на инструментално равнище да различава изброяването в художествения текст на изучаваното литературно произведение и да открива неговата образна функция; • може в практически план да разпознава сравнението и да определя неговата образна функция в художествения текст на изучаваното литературно произведение. 	<p>сравнение</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и интерпретират художествени текстове; • откриват достъпни за възрастта : епитети, повторения, изброяване, сравнения. 	
--	---	--	------------------	--	--

	<p>Стандарт 6: Ученикът познава съдържанието на най-значимите творби на българската детска литература и на българския фолклор, включени в учебното съдържание.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът познава съдържанието на част от най-значимите творби на българската детска литература и на българския фолклор, включени в учебното съдържание за трети клас. • Очакван резултат 2: Ученикът може да преразказва, да обрисова с думи, да чете изразително, да илюстрира, да драматизира, да чете по роли художествения текст на изучаваните в трети клас фолклорни и литературни произведения. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в конкретното съдържание на изучаваните произведения на българската литература за деца и на българския фолклор; • може да запомня, възпроизвежда и интерпретира чрез преразказ, словесно обрисуване, изразително четене, илюстриране, драматизация, четене по роли конкретното съдържание на най-значимите творби от българската литература за деца и от българския фолклор, включени в учебното съдържание и прочетени самостоятелно, съдействащи за формиране на национално самосъзнание. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат българска литература за деца и фолклорни произведения; • преразказват, обрисоват с думи, четат изразително, илюстрират, драматизират, четат по роли художествения текст на изучаваните литературни и фолклорни произведения. 	
--	---	---	--	---	--

<p>Ядро 3: Социокул- турна и литератур- на компе- тентност:</p> <p>Общуване с художестве- ната творба</p>	<p>Стандарт 2: Ученикът открива непознати думи в художествения текст и определя значенията им в контекста.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива и определя с помощта на учителя значението на непознатите думи в контекста на изучаваното литературно произведение. <p>Стандарт 3: Ученикът изразява емоционално – оценъчно отношение към герои и ситуации в литературната творба.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изразява отношението си към героите и случката в изучаваното литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може в практически план чрез подборно четене да открива непознати думи в текста на изучаваното литературно произведение; • може на емпирично равнище да определи с помощта на учителя значението на непознати думи в контекста на изучаваното литературно произведение. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да изразява отношението и оценката си към героите в изучаваното литературно произведение; • може да обоснове с помощта на учителя отношението и оценката си към разказаната от автора на литературното произведение случка. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно непознати думи в изучавано литературно произведение; • обясняват описателно, със синоними непознатите думи в контекста на изучаваното литературно произведение. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изразяват отношението към героите и случката в литературно произведение. 	
--	--	--	--	--	--

	<p>Стандарт 4: Ученикът изявява предпочитанията си към определени герои, творби, жанрове.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът изразява предпочитанията си към героите в изучавано литературно произведение и изпълнява тяхна роля при четене по роли и драматизация. • Очакван резултат 2: Ученикът изразява предпочитанията си към литературни произведения. • Очакван резултат 3: Ученикът изразява предпочитанията си към литературни произведения от даден жанр. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да избира роля на герой при четене по роли и драматизация в зависимост от интересите и предпочитанията си; • може да изпълнява роля на герой при четене по роли и драматизация в зависимост от интересите и предпочитанията си. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да сподели впечатленията си от самостоятелно прочетено или изучавано литературно произведение; • може да обоснове предпочитанията си към определени литературни произведения. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете и да интерпретира литературни произведения от различни литературни видове, достъпни за възрастта; • може с помощта на учителя да изразява предпочитанията си към литературни произведения от даден жанр (приказка, разказ, стихотворение, басня, гатанка, пословица, народна песен, повест, роман за деца). 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изразяват предпочитанията си към герои, творби, жанрове; • четат по роли диалога в литературно произведение; • драматизират художествен текст. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • споделят впечатленията си от самостоятелно прочетени литературни произведения; • да изразяват и обосновават своите предпочитания към определени заглавия. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат литературни произведения от различни жанрове, с разнообразна тематика и образна система; • избират литературни произведения за самостоятелно четене. 	
--	---	---	--	---	--

	<p>Стандарт 5: Ученикът сравнява, установява сходство и различия между две художествени творби или техни елементи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът сравнява с помощта на учителя литературни произведения, близки по тематика. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави съпоставка с помощта на учителя на две или няколко литературни произведения, близки по тема и образи на героите; • може да открие в практически план чрез подборно четене с помощта на учителя общото и различното между две или няколко литературни произведения по отношение на темата и образите на героите. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сравняват литературни произведения; • откриват общото и различното в конкретното съдържание на две или повече литературни произведения. 	
--	---	--	--	--	--

<p>Ядро 4: Социокул- турна и литератур- на компе- тентност:</p> <p>Създаване на изказвания и писмени текстове</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът участва в беседа по съдържанието на литературна творба: отговаря на въпроси, изказва мнения, като подбира подходящи елементи от текста, за да ги обоснове; съставя и задава въпроси.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът отговаря на въпроси във връзка с изучаваното литературно произведение. • Очакван резултат 2: Ученикът изказва мнения за изучаваното литературно произведение. • Очакван резултат 3: Ученикът чете подборно фрагменти от литературно произведение в отговор на поставените от учителя въпроси и разсъждава върху прочетеното. • Очакван резултат 4: Ученикът съставя и задава въпроси по конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да отговаря на достъпни репродуктивни и проблемни въпроси, отнасящи се до конкретното съдържание на изучаваното литературно произведение или прочетено самостоятелно; • може да изказва мнения и да прави коментар на достъпно за възрастта литературно произведение, включено в учебното съдържание или прочетено самостоятелно; • може с помощта на учителя да чете подборно фрагменти от художествения текст на изучаваното или прочетено самостоятелно литературно произведение, за да отговори на поставените въпроси и да обоснове отговорите си; • може да съставя и задава елементарни въпроси по конкретното съдържание на изучаваното или прочетено самостоятелно литературно произведение. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат подборно фрагменти от художествения текст във връзка с поставените от учителя въпроси; • отговарят на въпроси на учителя по съдържанието на изучаваното литературно произведение; • изказват мнения и изразяват отношение към прочетеното; • съставят и задават въпроси по изучаваното литературно произведение; • четат самостоятелно достъпни по съдържание и малки по обем литературни произведения. 	
--	---	---	--	---	--

<p>Български език</p> <p>Ядро 1: Социокултурни компетентности</p>	<p>Стандарт 2: Ученикът владее формулите за вежливост, използва формите за учтивост.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът си служи със средствата на речевия етикет. 	<p>3. Формиране на комуникативно – речеви умения</p> <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави правилен избор на средствата на речевия етикет; • може с помощта на учителя да използва формулите за вежливост и формите за учтивост в зависимост от комуникативната ситуация. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • си служат със средствата на речевия етикет. 	
<p>Ядро 3: Социокултурна и езикова компетентност:</p> <p>Устно общуване</p>	<p>Говорене: Стандарт 2: Ученикът разказва свързано, предава чута история и може да я коментира.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът възпроизвежда свързано и последователно съдържанието на чута история, художествен текст или картина и прави кратък коментар. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да предаде свързано чута история и кратко да я коментира; • може да предаде свързано и последователно съдържанието на изучавана или прочетена самостоятелно приказка, разказ, басня, откъс от повест или роман за деца; • може да състави кратък разказ по картина или серия от картини. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват приказки, разкази, басни, откъси от повести и романи; • преразказват чута история; • коментират това, което преразказват; • разказват по картина или по серия от картини. 	

	<p>Стандарт 3: Ученикът заема своето място в диалог.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът участва в диалог, като разбира мястото си в него. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира с помощта на учителя за мястото си в определена комуникативна ситуация; • може да се включи в диалог адекватно с помощта на учителя; • участва в диалог, като общува с останалите участници в комуникативната ситуация в зависимост от комуникативната цел. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог. 	
	<p>Стандарт 4: Ученикът се стреми да се придържа към темата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът се придържа към темата на литературното произведение, когато го интерпретира. • Очакван резултат 2: Ученикът се придържа към темата на комуникативната ситуация като участник в нея. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в темата на литературното произведение (герои, случка и пр.); • може да се придържа към темата на литературното произведение, когато го коментира, интерпретира, преразказва; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в темата на комуникативната ситуация; • може да се придържа към темата на комуникативната ситуация, когато участва в нея. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • коментират и интерпретират литературни произведения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог. 	

	<p>Стандарт 6: Ученикът говори с подходяща за ситуацията на общуване интонация, жестове, поза.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът използва средствата за невербална комуникация в зависимост от комуникативната ситуация. • Очакван резултат 2: Ученикът говори с подходяща интонация в зависимост от комуникативната цел. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в комуникативната ситуация и в използваните от събеседниците му средства за невербална комуникация: жестове, поза, мимика; • може да използва с мярка средствата за невербална комуникация: жестове, поза, мимика наред с езиковите изразни средства. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира в комуникативната ситуация и в интонацията на събеседниците си; • може с помощта на учителя да постигне вярна интонация в съответствие с комуникативната цел, като си служи в практически план със средствата на логическата изразителност: паузи, логически ударения, темпоритъм. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • ползват средствата на невербалната комуникация. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог; • си служат със средствата на логическата изразителност: пауза, ударение, темпоритъм. 	
--	--	--	--	---	--

	<p>Слушане: Стандарт 1: Ученикът умее да изслушва другите говорещи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът участва в диалога, без да прекъсва останалите участници в него. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • умее да изслушва търпеливо, с разбиране мненията на останалите участници в диалога; • може да се включва адекватно в диалога, след като е изслушал събеседниците си, за да изрази мнението си и да репликира уместно. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изслушват събеседниците си; • репликират и изразяват своето мнение. 	
	<p>Стандарт 2: Ученикът се отнася с уважение към мнението на другите.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът уважава мнението на останалите участници в комуникативната ситуация. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да коментира коректно и точно изказванията на останалите участници в общуването; • умее да уважава различно от неговото мнение; • умее да се отнася толерантно и коректно към участниците в диалога с друг етнически произход; • може да изказва мнението си, без да го налага на останалите участници в общуването. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • коментират изказванията на останалите участници в общуването; • изразяват собствено мнение, без да го налагат. 	

<p>Ядро 4: Социокул- турна и ези- кова компе- тентност:</p> <p>Писмено общуване</p>	<p>Четене: Стандарт 2: Ученикът чете наум и доказва, че е разбрал основния смисъл на прочетеното.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът чете наум достъпен научнопопулярен или художествен текст и прави кратък коментар на прочетеното, чрез който доказва, че е разбрал смисъла му. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете наум достъпен научнопопулярен или художествен текст и да се ориентира в съдържанието му; • може да коментира прочетения научнопопулярен или художествен текст; • умее да изрази отношението си към прочетеното; • може да изразява смисъла на прочетеното и да го интерпретира. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат наум научнопопулярен или художествен текст; • коментират прочетеното; • изразяват отношението си към прочетеното; • изразяват смисъла на прочетеното. 	
--	---	---	--	--	--

	<p>Стандарт 3: Ученикът чете и разбира материали от детски списания.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът чете и коментира материали от детски списания и вестници. • Очакван резултат 2: Ученикът препоръчва самостоятелно прочетени материали от детски вестници и списания. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да чете материали от детски списания и вестници, препоръчани от учителя или по собствен избор в зависимост от интересите и предпочитанията си; • може да коментира прочетените в детски списания и вестници научнопопулярни и художествени текстове. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да препоръчва за самостоятелно четене на съучениците си материали от детски списания и вестници; • може да се аргументира за предпочитанията си към научнопопулярни или художествени текстове, публикувани в определени детски списания и вестници. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат детски списания и вестници; • коментират прочетени материали в детски вестници и списания; • препоръчват детски вестници и списания за самостоятелно четене; • аргументират предпочитанията си. 	<p>Човекът и обществото Човекът и природата (четат научнопопулярни текстове за света, който ги заобикаля).</p>
--	--	--	--	--	--

	<p>Стандарт 4: Ученикът си служи с учебни речници.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът прави проверка на правописа на думи (съществителни имена, прилагателни имена, глаголи, лични местоимения) в правописен речник. • Очакван резултат 2: Ученикът ползва учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература. • Очакван резултат 3: Ученикът ползва синонимен речник на българския книжовен език. • Очакван резултат 4: Ученикът ползва тълковен речник на българския книжовен език. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави проверка на правописа на думи (съществителни имена, прилагателни имена, глаголи, лични местоимения) в правописен речник на българския книжовен език. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да ползва, като източник на допълнителна информация, учебен енциклопедичен речник на термините по български език и литература. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да ползва като източник на допълнителна информация синонимен речник на българския книжовен език; • може да избира с помощта на учителя подходящия синоним от дадено синонимно гнездо в зависимост от комуникативната ситуация. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да прави справка в тълковен речник с помощта на учителя, за да провери значението на дадена дума. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват правописен речник. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват учебен енциклопедичен речник на термините. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват синонимен речник; • избират подходящ синоним. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ползват тълковен речник с помощта на учителя. 	
--	---	--	--	--	--

	<p style="text-align: center;">Писане : Създаване и разбиране на писмени текстове.</p> <p>Стандарт 1: Ученикът създава съчинение по преживяване и по въображение; може да напише и да адресира лично писмо; създава текст, в който предава съдържанието на чужд повествователен текст.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът създава съчинение по преживяване. • Очакван резултат 2: Ученикът съчинява приказка по аналогия; по предложен герой; по дадено начало; по даден край. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разкаже за свое преживяване в съчинение – устно или писмено; • умее с помощта на учителя да подбира подходящи езикови средства, за да изрази преживяванията, чувствата и настроенията си; • може да предаде убедително случката, породила определено преживяване. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да съчинява приказка по аналогия на изучавана приказка; • може да съчинява своя приказка, като включва в нея герои от изучавана приказка, направили му силно впечатление; • може да съчинява своя приказка, с помощта на учителя, по предложено начало на друга приказка – фолклорна, авторска; • може да съчинява своя приказка, с помощта на учителя, по предложен край на друга приказка - фолклорна, авторска. 	<p>съчинение по преживяване</p> <p>съчинение по аналогия, съчинение по предложен герой,</p> <p>съчинение по дадено начало,</p> <p>съчинение по предложен край</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват текст, в който да изразят свои вълнения, да разкажат за свои преживявания. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват своя приказка по аналогия; • съчиняват своя приказка по предложен герой; • съчиняват своя приказка по предложено начало; • съчиняват своя приказка по предложен край. 	
--	--	--	---	---	--

	<p>• Очакван резултат 3: Ученикът създава текст, чрез който преразказва съдържанието на чужд повествователен художествен текст.</p> <p>Стандарт 2: Ученикът създава съчинение -описание на различни обекти.</p> <p>• Очакван резултат 1: Ученикът наблюдава предмет, явление, животно, човек и др., като разкрива основните му признаци.</p> <p>• Очакван резултат 2: Ученикът описва наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др., като избира подходящи езикови средства за съчинението си.</p>	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва подробно съдържанието на повествователен художествен текст (приказка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца); • може да преразказва главното, същественото от съдържанието на повествователен художествен текст (приказка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца); • може да преразказва последователно епизодите в авторски повествователен текст; • може да се придържа при преразказването към повествователния художествен текст и да не допуска извънконтекстови асоциации; • може да преразказва пълно авторския повествователен текст, като ползва ключови думи от него. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разграничава основните признаци на наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да избира подходящи езикови средства, за да опише наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др. в съчинението си; • може да описва пълно и точно наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др. с помощта на учителя; 	<p>Съчинение-описание</p>	<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват повествователен художествен текст; • подбират ключови думи от текста, необходими за преразказването им. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наблюдават предмети, явления, животни, хора и др.; • правят подбор на езикови средства за описанието на наблюдаваното. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • описват наблюдаваното. 	
--	---	--	---------------------------	--	--

	<p>Стандарт 4: Ученикът умее да планира свой текст и да прави план на чужд текст; редактира текста си с оглед на съдържанието, точността на израза, правописа.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът прави план на свой и чужд текст. • Очакван резултат 2: Ученикът редактира текста си, като го усъвършенства с оглед на съдържанието, точността на израза, правописа. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да планира с помощта на учителя свой текст, като предварително уточнява отделните компоненти с учителя и съучениците си; • може да направи с помощта на учителя план с епизодите на чужд авторски художествен текст и да го преразкаже. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познава в практически план различните видове редактиране; • може с помощта на учителя да редактира свой текст, като го усъвършенства по отношение на съдържанието, точността на израза и правописа. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правят план на свой текст; • правят план на чужд текст; • преразкажат чужд текст по предварително подготвен план. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • редактират свой текст. 	
--	---	--	--	--	--

<p>Литература</p> <p>Ядро 3: Социокул- турна и литератур- на компе- тентност:</p> <p>Общуване с художест- вената творба</p>	<p>Стандарт 1: Ученикът се ориентира в комуникативната структура на творбата.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът открива и осмисля авторското послание чрез възприемането и осмислянето на художествен текст. • Очакван резултат 2: Ученикът се ориентира в общия тон, в настроенятия и чувствата, изразени в литературното произведение. • Очакван резултат 3: Ученикът идентифицира дадена книга, като се ориентира по заглавието ѝ, името на автора, съдържанието ѝ, илюстрациите и пр. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да възприеме и осмисли конкретното съдържание на литературно произведение, в което се съдържа авторското послание; • може да се ориентира в практически план с помощта на учителя в различните типове текст в литературното произведение: повествование за случката; описание на портрета на героя и пейзаж; диалог между героите; авторска характеристика на героите и пр. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може с помощта на учителя да открива чувствата и настроенятия, изразени от автора в литературното произведение; • може с помощта на учителя да интерпретира чувствата и настроенятия, изразени от автора в литературното произведение; • може да прочете изразително художествен текст, за да изрази чувствата и настроенятия, съдържащи се в него. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се ориентира с помощта на учителя в дадена книга по нейното заглавие, името на автора, съдържанието ѝ, илюстрациите и пр.; • може да избере книга за самостоятелно четене, като се ориентира по нейното съдържание, заглавие, име на автора, илюстрации и пр. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и осмислят литературни произведения; • четат изразително, обрисуват с думи картини от литературно произведение; • четат по роли. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат и осмислят литературни произведения; • коментират литературни произведения; • четат изразително литературни произведения. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • четат самостоятелно литературни произведения; • избират книга за самостоятелно четене; • препоръчват книги за самостоятелно четене на съучениците си. 	
--	--	---	--	--	--

<p>Ядро 4:</p> <p>Социокул- турна и литератур- на компе- тентност:</p> <p>Създаване на изказвания и писмени текстове</p>	<p>Стандарт 2: Ученикът съставя устен пре- разказ на отделен епизод или на кратък художествен текст.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът преразказва устно епизод или кратка приказка, раз- каз, басня, откъс от повест, роман за деца. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва устно епизод от при- казка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца; • може последователно да преразказва епи- зодите, съставлящи случката в литературно произведение - приказка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца; • може да преразказва близко до авторския текст, без да допуска извънконтекстови асоциации; без да вмъква нови фрагменти в преразказвания епизод или случка от при- казка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват епизод от литературно произведение; • преразказват кратка случка, разказана в приказка, разказ, басня, откъс от повест, роман за деца. 	
---	--	--	--	--	--

	<p>Стандарт 3: Ученикът създава устно изказване с помощта на словесна или визуална опора.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 1: Ученикът отговаря устно на поставен въпрос с помощта на словесна или визуална опора. • Очакван резултат 2: Ученикът участва в диалог по конкретна тема. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да формулира правилно отговора си на поставен от учителя въпрос, като се опира на художествения текст и го чете подборно; илюстрира казаното със словесен граматически материал. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да се включва в диалога по конкретна тема в уроците по български език и литература, като се опира на художествен текст, словесен граматически материал, илюстрация, схема и др.. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • отговарят на въпроси. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • участват в диалог. 	<p>Изобразително изкуство (илустрации от художник)</p>
--	---	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Очакван резултат 3: Ученикът разказва устно по картина или по серия от картини. • Очакван резултат 4: Ученикът съчинява и конструира собствен текст по дадена словесна опора. • Очакван резултат 5: Ученикът описва наблюдавани предмет, явление, животно, човек, играчка и пр. • Очакван резултат 6: Ученикът възпроизвежда научнопопулярен или художествен текст, като се придържа към съдържанието му. 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да разказва по картина или по серия от картини; • умее да дешифрира посланието на художника и да го интерпретира чрез адекватен избор на езикови средства. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да съчини с помощта на учителя своя приказка, разказ, басня, стихотворение по предложена словесна опора (начало, край, герой, две думи, рими, пословица и пр.); • може да съчини и да конструира собствен текст по словесна опора в урока по български език (опорни думи, изречения и пр.). <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да наблюдава и да открива най-важните признаци в наблюдаваните предмет, явление, животно, човек, играчка и др.; • може да описва наблюдаваните предмет, явление, животно, човек, играчка. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може да преразказва художествен текст, без да се отклонява от авторското послание; • може да възпроизвежда научнопопулярен текст, като се придържа към фактите в него. 		<p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разказват по картина или по серия от картини. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • съчиняват приказка, разказ, басня, стихотворение по словесна опора; • съчиняват и конструират собствен текст по словесна опора. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наблюдават предмет, явление, животно, човек, играчка; • описват наблюдаваното. <p>На учениците се дава възможност да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • преразказват художествен текст; • възпроизвеждат съдържанието на научнопопулярен текст. 	<p>Изобразително изкуство (илустрации от художник)</p> <p>Човекът и обществото Човекът и природата (научнопопулярни текстове).</p>
--	--	--	--	---	--

V. Специфични методи и форми за оценяване постиженията на ученика по български език и литература в трети клас

1. Български език

Очакваните резултати от обучението по български език, свързани с: уменията на ученика **да си служи с основните езикови единици** в съответствие с комуникативната ситуация /звук, дума, изречение, текст/; както и да разграничава и да използва в речта си правилно частите на речта, изучавани във втори и трети клас, /съществителни собствени и нарицателни имена и техният определителен член; прилагателни имена и частиците за степенуване; глаголите в 1, 2 и 3 лице единствено и множествено число, сегашно, минало свършено и бъдеще време на глагола, спомагателен глагол съм в сегашно, минало и бъдеще време; лични местоимения/; **да образува сродни думи** с помощта на представка и наставка; **да открива и използва синоними** в речта си; **да използва в речта си различни по цел на изказване изречения** /съобщително, въпросително, побудително и възклицателно/; **да конструира различни словоредни варианти**; **да изговаря и да пише правилно**: гласните звукове в ударена и неударена сричка, звучните съгласни в началото и в края на думата, в средата – пред беззвучна съгласна, беззвучните съгласни С и Т пред звучни съгласни в началото и в средата на думата, думи със струпани съгласни, съществителни имена в ед. ч., при които в мн.ч. изпада гласен звук – ъ, -а; съществителни имена, които в ед.ч. завършват на звучен съгласен звук; съществителни имена, които започват с беззвучен съгласен звук, членувани съществителни имена в ж.р. ед.ч. с две –т- /-тт-/; прилагателни имена в м.р. ед.ч., при които в ж., ср.р. и в мн.ч. изпада гласен звук –ъ, прилагателни имена, завършващи в м.р. на звучен съгласен звук, прилагателни имена с едно –н- и с двойно –нн- в ж., ср.р. и мн.ч., частиците за степенуване по-, най-; глаголи, в които крайната сричка е с или без ударение; да пренася правилно части от думата на нов ред; **да изговаря правилно и да чете с подходяща интонация**, като доказва, че е разбрал смисъла на съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; **да усъвършенства собствен или чужд текст чрез редактиране**, се установяват чрез: **наблюдение; диктовка; препис; задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма, за четене на различен четивен материал, за конструиране на съобщителни, въпросителни, побудителни и възклицателни изречения, задачи за промяна на формата на думата за род и число при съществителните и прилагателните имена, за лице, число и време – при глаголите, задачи за степенуване на прилагателните имена, за образуване на сродни думи с помощта на представка и наставка; за избор на подходящи синоними; за създаване на различни словоредни варианти; за редактиране; тестови задачи и пр.**

2. Литература

Очакваните резултати от обучението по литература в трети клас, свързани с уменията на ученика: **да се ориентира в опозицията добро – зло** в конкретна приказка; **да се ориентира в етически отношения в семейството и в малката общност** в изучаваните фолклорни и литературни произведения; **да се ориентира в характерни за националната му идентичност особености** в изучавани и прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения; **да се включва в групова дейност за създаване на игрови и сценични форми по литературни произведения** /четене по роли и драматизация, сценично представление/; **да разграничава** на емпирично равнище художествен и нехудожествен текст, проза и стихове, повествование и описание, диалог и монолог в художествен текст; **да разграничава** в практически план литературните жанрове: **приказка, разказ, стихотворение, басня, гатанка, пословица, народна песен, повест и роман за деца**, откъси от които са включени в читанката; **да открива и преразказва епизодите в**

повествователен текст; да открива на емпирично равнище връзката между характера на героя и основната мисъл на литературното произведение; да разграничава на емпирично равнище епитет, сравнение, изброяване, повторение в художествен текст; да познава съдържанието на част от най-значимите творби на българската литература за деца и българския фолклор, включени в учебното съдържание за трети клас; да открива непознатите думи в текста и да определя значението им в контекста на изучаваното литературно произведение; да изразява отношението си към героите и случката в изучаваното литературно произведение; да изразява предпочитанията си към литературни произведения, жанрове, герои; да сравнява литературни произведения, близки по тематика; да отговаря на въпроси, да изказва мнения, да чете подборно фрагменти от литературното произведение в отговор на поставените въпроси, да задава въпроси по неговото конкретно съдържание; да обрисова с думи картини от литературното произведение, да чете изразително авторската реч в художествения текст, да чете по роли диалога и да драматизира художествен текст, да илюстрира епизоди и картини от литературното произведение, се установяват чрез: наблюдение и чрез поставяне на задачи за интерпретация на художествен текст, за съставяне на въпроси по него, за четене по роли, драматизация, изразително четене, преразказ, словесно обрисоване, илюстриране, подборно четене, подготовка и участие в сценично представление по художествен текст на изучавано литературно произведение; тестови задачи; задачи за самостоятелно четене на фолклорни и литературни произведения, за споделяне на впечатления от прочетеното, за водене на читателски дневник, за изразяване на читателски предпочитания и интереси, за подготвяне на отзив за прочетена книга и препоръка на книга за самостоятелно четене и др.

3. Формиране на комуникативно-речеви умения

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да си служи със средствата на речевия етикет; да участва в диалог, като разбира мястото си в него; да се придържа към темата на комуникативната ситуация, да говори с подходяща интонация и да използва умело средствата на невербалната комуникация, да участва в диалога, без да прекъсва останалите участници в него и уважава тяхното мнение, се установяват чрез наблюдение, чрез поставяне на задачи, провокиращи ученика да участва в диалог.

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да възпроизвежда свързано и последователно съдържанието на чута история, художествен текст или картина и да прави кратък коментар, чрез който доказва, че е разбрал прочетеното; да чете и коментира материали от детски списания и вестници, и може да ги препоръчва на съучениците си за самостоятелно четене; да създава съчинение по преживяване; да съчинява приказка по аналогия, по предложен герой, по дадено начало, по даден край; да създава текст, чрез който да преразказва съдържанието на повествователен художествен текст; да описва наблюдаваните предмет, явление, животно, човек и др., като избира подходящи езикови средства за съчинението си; да прави план на свой и чужд текст; да редактира свой текст; да разказва устно по картина или по серия от картини и пр., се установяват чрез наблюдение и чрез задачи за: преразказ на художествен или научнопопулярен текст; разказ по картина или серия от картини; съчиняване на собствен текст по дадена словесна или визуална опора; за самостоятелно четене на материали от детски вестници и списания с научнопопулярен характер или художествени текстове; за редактиране; за съставяне на план за преразказ или за написване на съчинение и пр.

Очакваните резултати по отношение на уменията на ученика да прави проверка на правописа на думите, да ползва учебен енциклопедичен речник на термините, да ползва синонимен речник, да идентифицира дадена книга, като се ориентира по заглавието ѝ, името на автора, съдържанието ѝ, илюстрациите и пр., се установяват чрез наблюдение и

чрез поставяне на задачи за самостоятелно ползване на учебни речници, за самостоятелно четене на научнопопулярни и художествени текстове, достъпни като съдържание и отговарящи на интересите и потребностите им от четене.

Оценяването на резултатите от обучението по български език и литература в трети клас се осъществява чрез текуща оценка както по всички останали учебни предмети.

VI. Методически указания за прилагането на учебната програма по български език и литература в трети клас

1. Български език

В трети клас продължава процесът на усъвършенстване на уменията на учениците да си служат в практически план с езиковите и речевите единици, които познават още от периода на огромяване в първи клас, а именно: звук и буква, дума, изречение, текст.

Усъвършенстват се и уменията за правилно, съзнателно и изразително четене, за грамотно и четливо писане.

Усъвършенстват се и уменията за прилагане на знанията за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми.

Коректното използване на терминологията от учителя при изясняване на езиковата информация, достъпният начин на поставяне на езикови задачи, провокирането на комуникативни ситуации, които предполагат прилагането на усвоените езикови знания от информационното ядро на включената в учебното съдържание езикова информация, игровият подход, функционално-стилистичният подход съдействат за овладяването и затвърдяването на езиковите знания, за формирането и усъвършенстването на уменията за употребата на езиковите знания в устната и писмената реч на учениците.

Езиковите знания за: **изговора и правописа на гласните звукове** в ударена и неударена сричка, **на звучните съгласни** в началото и в края на думата, в средата на думата – пред беззвучна съгласна, **на беззвучните съгласни С и Т**, в началото и в средата на думата; **за частите на речта** / съществително и прилагателно име, глагол, лично местоимение/ и техните форми за род и число за имената, за лице, число, и време / сегашно, минало свършено и бъдеще/ за глагола, за лице и число за личното местоимение; **за изговора и правописа на съществителните имена** в ед.число, при които в множествено число изпада гласен звук –ъ, -а, на съществителни имена, които в ед.число завършват на звучен съгласен звук и такива, които започват с беззвучен съгласен звук, членувани съществителни имена в ж.р. с две –т- /-тт-/; **за изговора и правописа на прилагателни имена** в м.р. ед.ч., при които в ж.р., ср.р. ед.ч. и в мн.ч. изпада гласен звук –ъ, прилагателни имена, които в м.р. завършват на звучен съгласен звук, прилагателни имена с едно –н- и с двойно –нн- /-нн-/ в ж.р., ср.р. и мн.ч.; **за изговора и правописа на глаголи**, в които крайната сричка е с или без ударение; **за изговора и правописа на думи със струпани съгласни**; **за пренасяне на части от думата на нов ред**; **за образуване на сродни думи**; **за избор и употреба в речта на синоними**; **за изговора и правописа на съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение**; **за употреба в речта на различни по цел на изказване изречения**; **за използване на различни словоредни варианти** в зависимост от комуникативната цел; **за видовете редакции и редактирането** на собствен и чужд текст, **за употребата на някои пунктуационни знаци** в писмената реч и др. се усвояват в практически план с помощта на учителя с оглед на функционирането на езиковите категории в речта.

Езиковата информация не се интерпретира абстрактно и самоцелно от учителя и учениците, а в контекста на задачите и произтичащите от тях дейности, упражнения, които третокласниците изпълняват. Конкретните практически задачи, които предполагат: **съставяне и конструиране на текст**; **съставяне и конструиране на изречение** /съобщително, въпросително, побудително и възклицателно/; **съставяне и конструиране на различни словоредни варианти** на съобщително, въпросително, побудително и възклицателно изречение; **видоизменяне на формата на думата** за род и число /съществително и прилагателно име/, за лице, число и време – сегашно, минало свършено и бъдеще /глагол/, за лице и число /местоимение/, за степенуване чрез частиците за сравнение /прилагателно/; **сравняване на сродни думи** за проверка на изговора и правописа на

съществителни, прилагателни, глаголи, и на звучни и беззвучни съгласни и гласни звукове в определена фонетична позиция /в началото, в края на думата, в средата на думата – пред беззвучен съгласен звук, непостоянно –ъ, двойно –нн- при прилагателните имена, двойно –тт- при съществителните в ж.р. ед.ч. в членувана форма и пр./, **редактиране** на текст; **подбор на синоними**; и др., съдействат за непринудено и достъпно усвояване на абстрактната езикова информация, интерпретирана в контекста на подходящи за възрастта дейности в урока по български език. Функционирането на езиковите единици в потока на речта се осъзнава в практически план с помощта на учителя. Осмислянето на езиковата информация се осъществява в контекста на използваните от учителя художествени и научнопопулярни текстове, в конструирани и създадените от самите ученици текстове, изречения и думи в резултат на поставена конкретна практическа задача и участие в определена комуникативна ситуация.

2. Литература

2.1. Възприемане и осмисляне на художествен текст в урока по литература

В трети клас се усъвършенстват уменията за възприемане и осмисляне на художествен текст чрез уроците по литература, в които се изучават достъпни като съдържание и отличаващи се с високи художествени достойнства фолклорни и литературни произведения. Изградените в първи и втори клас начални представи за художествената образност се обогатяват и задълбочават, конкретизират и уравновесяват в трети клас.

Наред с литературните видове, от които децата са изучавали фолклорни и литературни произведения в първи и втори клас, а именно: **приказка, разказ, стихотворение, гатанка, пословица, народна песен, басня**, третокласниците имат възможност да четат и коментират в урока по литература и откъси от **повести и романи за деца** от класици в тези жанрове, любимци на децата по света, и български автори. Третокласниците съотнасят пословицата към конкретното съдържание на изучаваното литературно или фолклорно произведение, за да докажат, че са го осмислили и са открили авторското послание, отношението на автора към изобразеното.

В учебника по литература са включени анонимни, фолклорни произведения /приказка, гатанка, народна песен и пословица/ и авторски литературни произведения /авторизирана и авторска приказка, разказ, стихотворение, гатанка, откъс от повест и роман за деца/, без да се извежда теоретична информация за характерното за даден литературен вид, а в практически план – чрез подборното четене и коментар на прочетеното в урока по литература се откриват характерните за даден жанр особености.

Чрез изучаването на достъпни като тематика, образна система, сюжет, композиция и език литературни произведения третокласниците в практически план се запознават с творчеството на поети и писатели – класици в създаването на литература за деца в България и по света. В съответствие с интересите и потребностите на третокласниците, както и в зависимост от етапа на литературното им развитие, на психофизическото им развитие, се изучават литературни произведения с разнообразна тематика, близка до детското светоусещане, съобразена с празниците от националния, природния и църковния календар на българина, с общочовешки ценности, намерили израз в творчеството както на български автори, така и на писатели по света. Наред с формирането на национално самосъзнание чрез изучаването на литературните и фолклорните произведения се цели и формиране на естетически вкус и потребност от четене, както и толерантност към българските граждани с различен етнически произход.

Възприемането и осмислянето на художествен текст се осъществява в хода на беседата в урока по литература чрез методическия похват **подборно четене**. Задълбочаването на читателските представи на третокласниците се реализира чрез **преразказа** на епизоди от

литературното произведение или на цялата творба, ако е малка по обем; чрез **четене по роли**, ако приказката, разказът, баснята или откъсът от повест или роман за деца са в диалогична форма; чрез **изразително четене** на авторската реч с предварително определяне на комуникативната задача с помощта на учителя; чрез **словесно обрисуване** на портрета на героя или пейзажа, на описанието на обстановката, обрисувани в литературното произведение от автора; чрез **драматизация** и **сценично представяне на драматизирания текст** с помощта на учителя; чрез **илюстриране** на епизоди от изучаваното литературно произведение или изработване на серия от илюстрации по сюжета на литературната творба.

На емпирично равнище третокласниците си изграждат начална представа за повторението, изброяването, епитета и сравнението, и тяхната образна функция в изучаваните литературни произведения, без да се извежда теоретична литературоведска информация от учителя.

Чрез обогатяването на образните представи на третокласниците при изучаването на литературни и фолклорни произведения в урока по литература, чрез разширяването на гамата от чувства, настроения и преживявания като резултат от емоционалната съпричастност при възприемането на художествен текст, чрез усъвършенстването на уменията на учениците за ориентация в случката и образната система на литературното произведение, се съдейства за литературното развитие на учениците, за развитието на мисленето, въображението, паметта и речта им.

2.2. Извънкласно четене

В трети клас се усъвършенстват уменията на учениците за самостоятелно четене на литературни произведения и се съдейства за развитието на читателските им интереси. На учениците се поставят задачи за самостоятелно четене на достъпни за възрастта литературни и фолклорни произведения, чрез които се цели да се разшири представата за даден литературен вид, тема или творчеството на даден автор. В урока за възприемане и осмисляне на литературно произведение третокласниците са имали възможност да изучават художествени текстове от определен жанр, на дадена тема или от конкретен автор. Чрез извънкласното самостоятелно четене те имат възможност да обогатят представите си чрез самостоятелното четене на произведения от същия жанр, тема или автор, като потърсят общото и различното между тях.

В урока по извънкласно четене третокласниците **четат подборно** или **переразказват** епизоди, направили им силно впечатление при самостоятелното четене на литературното произведение въкщи; **четат по роли**, ако обсъжданото литературно произведение е в диалогична форма; **обрисуват с думи** устно картини от литературното произведение, направили силно впечатление на учениците; **четат изразително** авторската реч; подреждат изложби с **илюстрации**, нарисувани от учениците по време на самостоятелното четене на литературното произведение въкщи; **драматизират** и **представят чрез сценично изпълнение** конкретното съдържание на литературното произведение и пр.

Чрез тези методически похвати се осъществява уравновесяване, задълбочаване, коригиране и обогатяване на читателските представи на третокласниците, изградени в резултат на самостоятелното четене на литературното произведение въкщи. Чрез споделянето на впечатления от прочетеното самостоятелно литературно произведение се усъвършенстват комуникативно-речевите умения на третокласниците, които общуват с авторския текст – четейки подборно фрагменти от него, интерпретират го чрез переразказ, четене по роли, словесно обрисуване, драматизация и др., със съучениците си и с учителя.

Подредените с помощта на учителя изложби със сборници с разкази, приказки, стихотворения, басни, народни песни, пословици, гатанки, приказни повести и романи за деца от български писатели и автори на световноизвестни творби, допълват и конкретизират представите на учениците за даден жанр, тема и автор.

Обсъждат се и научнопопулярни текстове с достъпна, заинтригуващо поднесена информация – във връзка с творческата история за написването на популярно литературно произведение, с интересни факти от житейската и творческата биография на писателя, с информация за обичаи и празници от календара на българина и на български граждани с друг, различен етнически произход /роми, турци, евреи, арменци, татари, власи, каракачани и др./.

3. Формиране на комуникативно-речеви умения

Чрез обучението по български език и литература в уроците за овладяване на езикови знания и за възприемане и осмисляне на конкретно литературно произведение се формират и усъвършенстват уменията на третокласниците да общуват с учителя, със съучениците си, с автора на литературното произведение – чрез подборното му четене и интерпретация, като се включват в диалог по повод на конкретна езикова тема или художествен текст.

Чрез задачите за конструиране на текст в уроците по български език и задачите за съчиняване на собствен текст по дадена словесна или визуална опора **съчинение по наблюдение** – за описване на наблюдавано явление, предмет, човек, животно; **съчинение по преживяване; разказ по картина или серия от картини; съчиняване на приказка** или **разказ** по дадена словесна опора /начало, край, герой, две думи, пословица/ и др., се усъвършенстват комуникативно–речевите умения на третокласниците.

В самостоятелните, предназначени за формиране на комуникативно – речеви умения уроци, третокласниците имат възможност да се включват в монологични и диалогични форми на устната реч в зависимост от комуникативната цел; да създават собствени текстове в устна и писмена форма – съчинения по преживяване, по наблюдение, по поставена творческа задача, активизираща творческото въображение за съчиняване на собствена приказка, разказ, стихотворение и пр.; да преразказват чужд авторски художествен текст.

Комуникативно–речевата насоченост на обучението по български език и литература в трети клас предполага усъвършенстване на уменията на учениците да се ориентират в комуникативната ситуация, да правят адекватен избор на изразни средства за реализиране на комуникативната цел, да създават и разбират устни и писмени текстове, да участват в диалог по конкретна езикова тема и във връзка с възприемането и осмислянето на художествен текст в урока по литература.